

Шевчук В. М.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений юрист України

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Процес розбудови демократичної, соціальної та правової держави в Україні зумовлює необхідність подолання певних труднощів, пов'язаних із негативною тенденцією зростання рівня злочинності, характерною рисою якої є криміналізація економіки, влади й суспільства, набуття нею організованого та латентного характеру. Серед злочинів, які на сьогодні є особливо небезпечними та досить поширеними, є кримінальні правопорушення корупційної спрямованості, що здійснюються представниками влади або особами публічного права, які тим самим дискредитують діяльність органів державної влади й управління, обмежують права громадян, підривають економіку української держави. Останнім часом такі корупційні кримінальні прояви набувають організованого та «масового» характеру, при цьому зростає «професіоналізація» і «спеціалізація» цієї злочинної діяльності та забезпечується досить високий рівень їх таємності і прихованості.

Вивчення та аналіз судово-слідчої практики, офіційної статистики свідчить про значну поширеність кримінальних правопорушень корупційної спрямованості в Україні, причому просліджується тенденція їх зростання, не дивлячись на високу латентність таких злочинних проявів. Характерним для таких кримінальних правопорушень є їх «масовість», оскільки вони вчиняються та набувають значного поширення, як на побутовому рівні серед населення, так і серед посадовців різних рівней, а також серед по-

літиків, алігархів, «можновладців» і т.д. Більше того, вони вчиняються у різних сферах суспільних відносин: фінансово-кредитній, банківській і бюджетній системах держави, паливно-енергетичному, агропромислово-му та оборонно-промислово-му її комплексах, сферах освіти, охорони здоров'я й довілля, земельних, транспортних й інших галузях [2, с. 158]. Вбачається, що значний ріст та поширеність таких корупційних кримінальних проявів багато в чому зумовлюється сучасними соціально-економічними і політичними проблемами у суспільстві, недосконалістю вітчизняного антикорупційного законодавства, неналежною організацією судової системи і правоохоронних органів, наявністю певних складнощів під час розслідування таких кримінальних правопорушень.

Одним із найбільш перспективних напрямів забезпечення протидії кримінальним правопорушенням корупційної спрямованості, на наш погляд, сьогодні набуває належне криміналістичне забезпечення боротьби із такими корупційними правопорушеннями, яке має комплексний характер та охоплює техніко-криміналістичний, тактико-організаційний і методико-криміналістичний напрями пошуків. Вбачається, що ці та інші важливі завдання можуть бути вирішені комплексно і системно, зокрема, шляхом удосконалення антикорупційного законодавства та розроблення теоретико-методологічних основ і науково-практичних рекомендацій розслідування таким злочинним корупційним правопорушенням [5, с. 3].

Серед напрямів криміналістичного забезпечення боротьби із такими кримінальними проявами найбільш дієвим є формування та удосконалення криміналістичної методики розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень, що потребує побудову і впровадження: а) комплексної криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості (корупційних злочинів і злочинів, пов'язаних з корупцією); б) ієрархічної системи ускладнених (родових, міжродових) і простих (видових, підвидових) методик розслідування [1, с. 92–93]. Усе це свідчить про важливість, своєчасність та необхідність наукового обґрунтування й розроблення криміналістичних рекомендацій протидії кримінальних правопорушень корупційної спрямованості і забезпечення подальшого їх впровадження у практичну діяльність має суттєво підвищити якості та ефективності процесу виявлення, розслідування і профілактики таких корупційних кримінальних правопорушень.

У цьому контексті першочерговим завданням, на наш погляд, постає загальна потреба в уточненні та уніфікації поняття кримінальних правопорушень корупційної спрямованості і створення науково обґрунтованої кримінально-правової класифікації таких кримінальних правопорушень

(корупційних і кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією). Вбачається, що вирішення означених проблем дало б можливість внести необхідні зміни у чинне кримінальне законодавство України, а також дало б змогу сформувавши криміналістичне розуміння кримінальних правопорушень корупційної спрямованості та відповідно побудувати криміналістичну класифікацію розглядуваних проявів злочинів. У зв'язку із цим, правильно зазначається у літературі, це дозволить покращити якість антикорупційного законодавства в цілому, сформувавши не лише чітку систему таких злочинів, а й однозначно вирішити питання про їх підслідність, а також підвищити ефективність та якість досудового розслідування та судового розгляду таких злочинів. Такий розподіл слугуватиме плідним фундаментом для побудови криміналістичної класифікації вказаних злочинів, розробка якої важлива з огляду на вирішення проблеми формування теоретичних основ і науково-практичних рекомендацій, присвячених криміналістичному забезпеченню розслідування злочинів корупційної спрямованості та побудови системи відповідних криміналістичних методик [2, с. 171].

Вивчення та узагальнення практики показує, що на сьогодні більшість теоретичних і практичних аспектів розслідування таких кримінальних правопорушень залишаються недослідженими, зокрема такі, як криміналістична характеристика і кореляційні взаємозв'язки між її елементами, особливості виявлення ознак кримінальних правопорушень корупційної спрямованості, криміналістичні та організаційно-тактичні проблеми початку кримінального провадження, типові слідчі ситуації й алгоритми їх вирішення, організація і планування розслідування, тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, проблеми розробки та застосування тактичних операцій. Тому розроблення основ комплексної криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості в у сучасних умовах є актуальними і необхідними.

У дослідженні криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості поряд з аналізом слідчої та судової практики необхідно керуватися положеннями про криміналістичну характеристику таких кримінальних правопорушень, яка являє собою систему відомостей (інформації) про криміналістично значущі ознаки злочинів даного виду, що відбиває закономірні зв'язки між ними і слугує побудові й перевірці слідчих версій у розслідуванні конкретних злочинних проявів. У практичному аспекті криміналістична характеристика злочинів сприяє правильному вибору слідчим (детективом, прокурором) найбільш оптимальних напрямків розслідування як в цілому, так і на окремих його етапах,

тобто розглядається як своєрідний орієнтир, на який потрібно рівнятися під час вирішення конкретних завдань, висування слідчих версій [1, с. 156].

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень корупційної спрямованості виступає інформаційною основою побудови і формування оптимальної криміналістичної методики розслідування цього виду кримінальних правопорушень. В свою чергу криміналістична характеристика таких кримінальних правопорушень як системне утворення передбачає обов'язкове встановлення відносин між її елементами, які існують не ізольовано, а у нерозривному взаємозв'язку, тобто залежать один від одного і є основою для формування типових слідчих ситуацій та слідчих версій.

Одним із напрямків удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості, на наш погляд, виступає виокремлення та дослідження типових слідчих ситуацій та слідчих версій таких злочинів. На нашу думку, найбільш оптимальними інформаційними джерелам типізації слідчих ситуацій розглядуваного злочину є джерело відомостей про факт кримінальних правопорушень корупційної спрямованості, спосіб вчинення кримінального правопорушення та наявність або відсутність відомостей про особу злочинця. Слідчі ситуації, що виникають на початку розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості, можна вирізнити такі: 1) факт кримінального правопорушення корупційної спрямованості виявлено, підозрюваного затримано з речовими доказами «на гарячому» або незабаром після його вчинення; 2) факт кримінального правопорушення корупційної спрямованості виявлено, але конкретна особа, запідозрена у його вчиненні, не затримана, вона переховується від слідства. Успішне вирішення таких слідчих ситуацій передбачає проведення оптимального комплексу слідчих розшукових та негласних слідчих розшукових дій, тактичних комбінацій та операцій.

Окремого дослідження потребує розробка слідчих версій [3, с. 87–102] при розслідуванні таких кримінальних правопорушень. При цьому слід враховувати, що висуваються та перевіряються слідчі версії про: способи, місця вчинення кримінальних правопорушень; осіб, які вчинили це кримінальне правопорушення; місця отримання грошових коштів або інших незаконних вигод тощо. При розслідуванні таких кримінальних правопорушень слідчі версії можуть висуватися: про способи, механізми і систему отримання незаконних вигод, спосіб їх передачі та ін.; про особу яка їх передавала або отримувала, посередників та ін.; про зв'язки передавача та отримувача незаконних вигод та ін.; про умови, що сприяли вчиненню такого кримінального правопорушення та ін. Висуваються та перевіряються й інші слідчі версії.

Для перевірки слідчих ситуацій та вирішення слідчих ситуацій, що виникають на кожному із етапів розслідування (початковому, наступному, заключному) планується та проводиться оптимальний комплекс слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, тактичних комбінацій та операцій. Тому актуальними є дослідження проблем типових слідчих ситуацій й алгоритмів їх вирішення, організації та планування розслідування, тактики проведення окремих процесуальних і непроцесуальних дій і заходів, а також розробки та застосування тактико-криміналістичних комплексів [4, с. 332–350].

Таким чином, у сучасних умовах боротьби зі злочинністю актуальною та невідкладною постала проблема надійного криміналістичного забезпечення, розроблення й запровадження ефективного механізму протидії кримінальних правопорушень корупційної спрямованості. Вбачається, що створення такого механізму передбачає запровадження ефективної системи протидії цим кримінальним проявам, реформування кримінального і кримінального процесуального законодавства, вжиття невідкладних заходів, спрямованих на вдосконалення слідчої та судової практики, що ґрунтуються на новітніх досягненнях науки й техніки. Тому з метою належного криміналістичного забезпечення виявлення, розслідування та профілактики розглядуваних кримінальних правопорушень вбачається доцільним розроблення та формування комплексної криміналістичної методики розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : моногр. Харків: Апостіль, 2012. 304 с.
2. Журавель В. А., Резнікова О. В. Криміналістичне розуміння злочинів корупційної спрямованості. *Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції*: монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдеева та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2017. С. 157–171.
3. Коновалова В. Е. Версия концепция и функции в судопроизводстве. Харьков: Консум, 2000. 176 с.
4. Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: моногр. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2013. 440 с.
5. Шепітько В. Ю., Журавель В. А. Розслідування злочинів корупційної спрямованості: наук.-практ. посібник. Харків: Харків юридичний, 2013. 220 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
ОНЛАЙН «КРУГЛОГО СТОЛУ»,
ПРИСВЯЧЕНОГО 25-РІЧЧЮ ІЗ ДНЯ СТВОРЕННЯ
НДІ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА 95-РІЧЧЮ ІЗ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА СТАШИСА**

(м. Харків, 1 липня 2020 р.)

Харків
«Право»
2020

УДК 343.9:3343.35.08(477)

3-33

*Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
(постанова № 4/2 від 24 червня 2020 р.)*

Відповідальні за випуск: доктор юридичних наук *Б. М. Головкін*,
кандидат юридичних наук *О. В. Новіков*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.
Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів

Запобігання корупції у приватному секторі : матеріали наук.-
3-33 **практ. онлайн «круглого столу»**, присвяченого 25-річчю із дня створен-
ня НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження
акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.). – Харків : Право,
2020. – 214 с.

ISBN 978-966-998-023-6

© Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, 2020

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
2020

ISBN 978-966-998-023-6

© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ЗМІСТ

Гетьман А. П.	
Вітальне слово	
Авдєєва Г. К.	
Незалежна судова експертиза як засіб протидії корупції у приватному секторі.....	9
Баулін Ю. В.	
Підстави корпоративної відповідальності юридичної особи за КК України.....	13
Білецький А. В.	
Як програмне забезпечення може допомогти викривачам корупції в приватному секторі.....	15
Брисковська О. М.	
Основні чинники протидії корупції на приватних підприємствах	19
Ворушило С. В.	
Вплив корупції на приватний сектор	22
Гаркуша А. О., Гаркуша Є. О.	
Використання штучного інтелекту у внутрішньому антикорупційному комплаєнсі юридичних осіб	25
Гуртовенко С. І.	
Особливості корупційної діяльності у приватному секторі	29
Гуторова Н. О., Пашков В. М.	
Запобігання корупції у сфері донорства крові та її компонентів	32
Данильченко Ю. Б.	
Роль прокуратури України у боротьбі з корупцією	36
Дудоров О. О.	
Кейс Черненка, або як НАБУ дії народних обранців кваліфікувало	40
Жаровська Г. П.	
Корупція: фреймворк транснаціональної організованої злочинності	49
Забуга Ю. Ю.	
Деякі проблемні питання практичного застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за вчинення корупційних злочинів	53
Калюга К. В., Узунова О. В.	
До питання про оперативно-розшукову діяльність під час стеження як засіб протидії та виявлення корупції	58
Карчевський М. В.	
Blockchain та Bitcoin в контексті протидії корупції	62
Коваленко Л. П.	
Інформаційно-правові засади запобігання корупції у приватному секторі	69

Колодяжний М. Г.	
Стратегії обмеження корупції в Україні	72
Кришевич О. В.	
Проблемні питання кваліфікації незаконного збагачення	76
Куковинець Д. О.	
Щодо деяких проблемних моментів застосування штрафу до юридичних осіб	82
Кулик К. Д.	
Деякі питання запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у приватному секторі	85
Ландіна А. В.	
Характеристика суб'єктів корупції у приватному секторі в Україні	89
Лукашевич С. Ю.	
Принципи антикорупційної політики та антикорупційної діяльності	92
Луценко Ю. В.	
Протидія корупційній злочинності: реалії та перспективи	96
Луцик В. В.	
Викривач у системі запобігання корупції	102
Михайліченко Т. О., Рак С. В.	
Проблеми (не)застосування заходів кримінально-правового характеру до закладів охорони здоров'я приватної власності	105
Новіков О. В., Шукалова Д. Д.	
До питання про системність як ознаку корупції в Україні	109
Оболенцев В. Ф.	
Особливості системного підходу у теорії та практиці заходів антикорупційного комплаєнсу	113
Орловська Н. А.	
Деякі питання участі громадянського суспільства у протидії корупції в приватному секторі	115
Петров С. Г.	
Корупційні правопорушення, пов'язані з розбудовою системи обігу державних електронних інформаційних ресурсів	119
Сидоренко А. С.	
Окремі випадки корупції в сфері трудових правовідносин	122
Сметаніна Н. В.	
Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції у системі запобігання корупції	124
Стрельцов Є. Л.	
«Незвичайні» форми прояву корупції	127
Стрільців О. М.	
Про необхідність врегулювання порядку розгляду юридичними особами повідомлень про корупцію	132

Таволжанський О. В.	
Цифровізація публічних послуг, як основний інструмент протидії корупції	134
Талалай Д. В., Гончарук В. Л.	
Міжнародні слідчі групи як інструмент протидії корупції та організованій злочинності	136
Тімофєєва Л. Ю.	
Протидія корупції та забезпечення права на приватність в інформаційному суспільстві	139
Ткачова О. В.	
Аналіз вимог до антикорупційної програми юридичної особи	143
Федоровська Н. В., Пашковська М. В.	
Анонімні повідомлення як інструмент протидії корупції	146
Христюк І. О.	
Сучасний стан поширення корупційних правопорушень у приватному секторі національної економіки України	149
Худолій Т. І.	
Корупційний елемент як негативне явище в медичній сфері	152
Шевчук В. М.	
Проблеми формування та реалізації криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості	155
Шепітько В. Ю.	
Система криміналістичних методик розслідування корупційних злочинів: постановка проблеми	160

СЕКЦІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Бубеніна Л. А.	
Імплементація норм міжнародно-правових актів щодо відповідальності юридичних осіб	164
Бухолдін М. О.	
Роль і ефективність антикорупційних органів в сучасній моделі України	168
Виногородська Є. С.	
Застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи за корупційні злочини у розрізі повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури	169
Вільнікова А. Р.	
Спеціальне психологічне тестування як альтернативний спосіб запобігання корупції	171
Войцеховський Б. О.	
Проблема корупції в сфері видачі дозволів на зброю	174

Гусарова К. В.	
Вплив міжнародних стандартів запобігання корупції у приватній сфері на реформування національного законодавства	176
Кабасв В. М.	
Визначення об'єктивних ознак злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище	178
Коваленко Б. В.	
Основні засади запобігання корупції в публічній службі	183
Лацько А. В.	
Конфлікт інтересів у діяльності юридичних осіб приватного права	185
Мирко Б. М.	
Причини та умови вчинення провокації підкупу	189
Папакія І. В.	
Проблеми функціонування інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини в Україні	192
Проданова М. О.	
Двосторонні договори України з питань розшуку та повернення активів, здобутих злочинним шляхом	195
Строганова І. В.	
Міжнародний стандарт ISO 37001 та практика його застосування в Україні	199
Удянська К. В.	
Компаєнс-політика як конкурентна перевага бізнесу	202
Царук А. Ю.	
Роль корпоративного управління у протидії корупції в приватному секторі	204
Шевченко Н. С.	
Взаємозв'язок корупції та організованої злочинності	207
Яцина М. О.	
Неурядові організації як суб'єкти протидії корупції у приватному секторі	210